

1794

COMMENTARII
IN PRIMAM PAR-
TEM DECRETI
GRATIANI.

OPUS DOM. RODERICO ACYNHA

Magistri Doctoris. Olim in sacra theologia
professoris. Postea in sacra theologia
Doctoris. In sacra theologia

EM. 926.

SENEGALIA AVGVSTA

In aedibus Regiae Anno Domini M.D.C.

H
D
20
5

Cont. 20

1017

(18)

5-11

COMMENTARII
IN PRIMAM PAR-
TEM DECRETI
GRATIANI.

AUCTORE DOM RODERICO ACVNHA
*Iuris Pontificij Conimbricensi Doctore. Olim hæretica prauitatis
Vlyssipponensi Inquisitore. Postea Portalegrensi episcopo.
Deinde Portucallensi. Nunc Archiepiscopo,
ac Domino Brachara, Hispaniarum Primate.*

BRACHARÆ AVGVSTÆ.

Ex officina Ioannis Roderici. Anno Domini M.DC.XXIX.

COMPLEMENTARI
 IN PRIMAM PAR-
 TEM DECRETI
 GRATIANI

AUCTORE DOM ROBERTO RODERICO A.C.V.N.H.
 Parisiensi Pontificis Compturienti Doctori. Olim haretice pravitatis
 Kysipponensi Inquisitore. Postea Pontificis episcopo.
 Deinde Portuensi. Nunc Archiepiscopo
 ac Domino Brachara, Hispa-
 niarum Primate.

BRACHARAE AVECTAE

Ex officina Iohannis Roderici. Anno Domini M.DC.XLIX

ppv 43

O Padre Doutor Iorge Cabral veja estes comentários compostos por o senhor Bispo do Porto, & informe com seu parecer. Lisboa 24. de Setembro de 1626.

O Bispo Inquisidor Geral.

Pari studio, ac voluptate peregi mihi iniunctum munus ab Illustrissimo domino episcopo D. Ferdinando Martins Mascarenhas, generali fidei Quasitore pro Lusitanæ regnis, & catholicae Maestatis à consilijs pro regni statu: munus, inquam, prævidendi prius volumen commentariorum in Decretum Gratiani nuper editum ab Illustrissimo domino Dom Roderico à Cunha episcopo Portuensi, electo Archiepiscopo Bracharensi, Hispaniarum primare, eiusdemq; regis Catholici consiliario: quo quidem peracto, mihi in ancipiti cura versatur animus: hinc enim illustrissimi præsulis, ac supremi fidei Quasitoris urget præceptum (cui non parere grandepiaculum censeo) propalandi scilicet, quicquid de hoc opere lentiam: illinc vero illustrissimi Auctoris monita (quæ mihi sunt instar legis) nè promam, quæ illud comendare videntur. Vtriusque ergo iussis libens obtemperabo; illustrissimi quidem Auctoris, supersedendo ijs, quæ in tanti operis comendationem dici poterant: illustrissimi vero supremi fidei Quasitoris, meum paucis ferendo iudicium, quo scilicet opus dignissimum censeo, quod typis in lucem editum posteritati comendetur; sic enim fiet, ut ea quæ nunc prudens taceo lucernæ instar in aperto collocare totum orbem irradiant; in quibus non extremum locum obtinent indefectum Auctoris studium, acutissimum ingenium in veritate indaganda, controversijsque excitandis: præclarissimum iudicium in ijsdem componendis, rationumque pondera, quibus suam ubique firmat sententiam trutinando; ac mira denique sapientia, qua ita omnia pertingit, difficultia quæque perscrutatur, & obscura incredibili brevitate dilucidat, ut merito utrique Hispaniæ gratulari possimus, quod si non regalis, saltem ecclesiasticus ipsarum clavus novo feliciter regantur Roderico: & ab altero præfule sapientissimo non iam Abulensi, sed ipsarum Primæ dignissimi pari doctrina, ac sapientia collustrentur. Vlyssipone in domo D. Rochi Societatis IESV, 21. Octob. ann. 1626.

Doutor Iorge Cabral.

Podese imprimir.

O Bispo Inquisidor Geral.

Que se possa imprimir este livro, visto as licenças do Sancto Officio, & Ordinatio, que offerece, & depois de impresso torne pera se taxar, & sem isso não correrá, a 24. de Outubro de 1626.

D. de Mello.

Aranjo.

Cabral.

Mesquita.

Taixão este livro em mil, & trezentos reaes em papel: a 27. de Fevereiro, de 629.
Cabral. Pimenta de Abreu.

notantur infam, prosequitur Tiraq. de nobilit. cap. 34. nu. 44. qui nostri textus recordatur.

3 In textu, ibi, Quanto magis alijs. Resolve cum *Præposit.* hic nu. 2. quod quando minus continetur, in eo quod est maius, tanquam pars ipsius, vera est regula; quod concessio, quod est maius, censeatur concessum, quod est minus, ex textu in *cap. Plus, de regulis iuris, in 6.* Si verò minus non continetur in eo, quod est maius, tunc distinguendum est, quod aut concessio illius, quod est maius, procedit à dispositione iuris cõmunis, aut à iuris specialis dispositione. Primum casu, concessio, quod est maius, etiam censeatur concessum, quod est minus, *dict. cap. Plus, & cap. In toto, de regul. iuris, in 6.* In secundò verò casu, regulariter concessio, quod est maius, non conceditur, quod est minus, per textum in *cap. Cui de non, de præbendis, in 6.* fallit tamen hoc in connexis connexione necessaria, argumento textus in *cap. Translato, de constitution. & fallit in accessorijs separatis, si concessio sit favorabilis, l. Si quando, C. iure fisci, lib. 10. de materia vide Dynum in d. regula cum plus, & in regula, in toto, & in regula, cui licet, de regul. iuris, in 6. Abb. in cap. Cum in cunctis, nu. 5. de electione, & in cap. Per venerabilem, nu. 6. qui filij sint legitimi. Iason. in l. Que delegato, nu. 4. ff. legatis, 1. Et an prohibito, quod est minus censeatur prohibitum, quod est maius? *Præposit.* hic affirmativè resolvit, vide etiam Iason. in l. Si quando, §. Generaliter, C. inofficioso testam. Turcremat. hic nu. 3. qui citat textum in *cap. Miramur, 24. q. 1. cap. Digesta, dist. 74.**

C A P. Clerici. IV.

S V M M A R I V M.

- 1 Peregrinis ratione peregrinationis multa conceduntur. & nu. 2.
- 3 Peregrinationes sunt licite, & religiose.

1 IN textu, ibi, Nisi peregrinationis. Nota secundum *Præposit.* in *cap. Peregrina, in principio, 3. q. 6.* quod peregrinus dicitur ille, qui non est de provincia, vel secundum *Luc. de Pen. in l. Cum scimus, C. agricol. & censitis, lib. 10. verbo, peregrinari, fol. mihi 167.* quod dicitur ille, qui est aliunde hospes, vel cum *Bart. in l. Divus, na. 10. ff. de incolis, lib. 10.* quod dicitur, qui non est in loco sue habitationis, vel qui extra patriam suam discedit, ut docet *Auth. ut differentes iudices,*

ubi idem *Bart. num. 1.* Quod hi per civitates, quas transeunt non possint conveniri, vel causa repræsaliarum capi, quando vadunt ad indulgentiam Romanam, vide cum *Bart. in l. Consensisse, §. Legatis, num. 3. ff. iudic. Abb. in cap. fin. de foro compet. nu. 47.* Et quod non possint excommunicari, nec contra eos procedi, idem *Abb. in cap. fin. nu. 7. de cleric. peregrin.* Et quod possunt sepeliri in loco ubi decedunt: & quod non teneantur in Ecclesia cathedrali, idem *Abb. in cap. 1. nu. 4. de sepultur.* Et quod quilibet sacerdos in propria parochia possit licite illis ministrare Sacramenta confluentibus in suam parochiam, tenet idem *Abb. in cap. 1. de celebrat. missar. & in cap. Quod autem, nu. 7. de penitent.* tenet, quod visitantes loca sancta, & pia percipiunt indulgentias superioris alieni, si ad id habent licentiam à proprio superiore.

Insuper *Imol. in Clementin. 1. de statu monachor.* resolvit, quod peregrini intrantes navem, vel tabernam, & non inveniunt res suas, si dicant se eas ibi amisisse, quod stabitur eorum iuramento. *Præposit.* in hoc textu affirmat, quod in qualibet Ecclesia possunt accipere baptisma, per textum in *cap. Numerosos, 10. q. 3.* & quod possunt mutare habitum, per textum in *cap. Episcopi, 21. q. 4.* Et quod possunt communicare excommunicatis in cibo, per textum in *cap. Quoniam multos, 11. q. 3.* Et quod illis licet intrare tabernam ad emendum ibi necessaria, non verò ad bibendum, & comedendum. De his vide aliqua notabilia cum *Luc. de Pen. in l. Quisquis, 4. C. omni agro desert. lib. 10.* ubi inquit, quod officium peregrinorum, est nihil præter negotium suum agere; nihil de alio inquirere, minimèq; esse in aliena Republica curiosos; vide etiam *Bart. in Auth. de qualitat. dor. §. Illud quoq;, in fin. & in Auth. ut omnes obed. iudic. nu. 9.* ubi de peregrinatione ait, quod facit homines mendicos, & pauperes, & quod peregrinatio eos deducit ad mortem.

At non defuerunt hæretici, qui affirmarunt, peregrinationes ad loca sanctorum inanes esse. Sic *Vviclephistæ* teste *Thoma Vvaldensi. tom. 3. tit. 15.* idololatria damnat illos, qui ad loca sancta peregrinabantur. Sic impius *Calvinus lib. 4. institutionum, cap. 12. §. 7.* peregrinationes votivas ad loca Sanctorum non solum inanes, sed etiam plenas manifesta impietate, dicit esse. Sic *Magdeburgenses* tempore *Constantini* capisse volunt abusum peregrinationum, & statim refutatum fuisse à *Gregorio Nyceno.* Sed contrarium tenendum est: sunt enim peregrinationes ad loca sancta piæ, & religiose, ut rectè docet *Concil Trident. sess. 25. & ex Sanctis Patribus Euseb. lib. 9. cap. 9. Chrysostom. homil. 6. ad populum, Hieronym. epist. 17. ad Marcellam. August. epist. 137. ad clerum, & populum. Hyppontens.*

Hypponens. Paulin. epist. 2. ad Severum. Beda lib. 5. historia, cap. 7. & alijs late comprobat Bellarmin. lib. 3. de cultu sanctorum, cap. 8. Vnde Niculaus I. ad Michaelem scribit, multa millia hominum ex omnibus terræ finibus confluere solita ad limina Apostolorū, religionis causa visitanda.

C A P. Multis. V.

S V M M A R I V M.

- 1 Quod prelati non debent se occupare convivijs.
- 2 Quod testes, sine partis citatione non probant.
- 3 Quod ut valeat testimonium requiritur iuramentum. & nu. 4. & 5.

IN textu, ibi, Solis te convivij occupatum.

Vide Bertach. in tract. de episcopis, t. p. lib. 4. §. de vita episcopi, nu. 10. & t. p. lib. 2. tit. de causa mater. episcop. nu. 74. ubi, inquit, quod episcopus non debet invigilare convivij per hunc textum, quinimò nec consentire, quod in illis interveniant fabulæ otiosæ, nec cantilenæ; decantationes, nec plausus, nec risus fieri, nec ioculatores, ubi nu. 9. dicit, quod si hæc fiant debet à mensa recedere, Abb. in cap. Cum decorem, nu. 1. de vit. & honest. Est hac in re egregium factum D. Augustini, qui (ut auctor est Surius in eius vita) cum hospites convivio recreabat, In mensa magis lectionem, vel disputationem, quam epulationem potationemq; diligebat; & ideo omnem conviviam à superfluis, & noxijs fabulis, & detractionibus abstinere debere admonebat. Quapropter in eminentiori triclinij loco, & in omnium discumbentium conspectu, hæc erant scripta carmina.

*Quisquis amat dictis absentum rodere vitam,
Hanc mensam vetitam noverit esse sibi.*
Ab hoc episcopo discant alij Ecclesiæ pastores inter convivium rectè, & honestè confabulari.

IN textu, ibi, Quæ audita non crederem.

Hic notat Præposit. quod ad receptionem tertium necessaria est citatio, de quo vide textum in cap. 2. de testibus, l. Si quando, C. eodem tit. Ordinatio Lusitana lib. 3. tit. 1. §. 13. & tit. 47. §. 1. De materia Abb. in d. cap. 2. nu. 1. & 7. Annan. nu. 2. Decius nu. 17. Felin. nu. 3. ubi per quinque ampliationes, & 14. limitationes exornat prædictam regulam; Mascard. volum. 1. quæst. 5. num. 36. ubi latissimè

etiam per multas ampliationes, & limitationes: & an quando testis non citatus deponit, valeat eius dictum, vide Felin. in d. cap. 2. nu. 23. ubi distinguit quatuor casus. Primus, quando testis non vocatus, proprio motu se offert. Secundus, quando pars ipsum producit non citatum. Tertius, quando iudex ipsum citat ex officio. Quartus, quando non apparet, quis ex istis casibus intervenit, sed simpliciter apparet testem deposuisse. In primò casu resolvit, quod prædictus testis debet repelli tanquam suspectus, nisi fuerit in materia evitandi peccatum, quia tunc ipsi creditur. In secundò casu, quod plenè probat testis. In tertio tenet, quod in casibus, in quibus in civili potest iudex ex officio supplere, valeat examinatio, nõ verò, quando iudex in causa civili non potest inquirere de facto, ex mero officio inquirendo, potest recipere testes: si verò processus est accusationis, tunc si testes non sunt aperti, non potest, sed antè potest. In quartò casu, in dubio præsumitur, quod testis fuit rogatus à parte, & eius dictum sustinetur.

IN textu, ibi, In testimonium.

Quod iuramentum in testimonio ferendo sit necessarium, probat textus in cap. Tuis, de testibus, cap. Nuper, eodem tit. l. Testium, l. Iurisiurandi, C. eodem. Abb. Anchar. & Felin. in d. cap. Tuis. Iason. in repetitione. l. Admonendi, nu. 219. ff. iurisiurand. Covar. 2. variar. cap. 13. nu. 2. Mascard. de probat. vol. 3. conclus. 1362. ubi conclusionem ampliat tribus modis, & limitat quatuor. Primò ampliat etiam in causis summarijs. Secundò etiã casu, quod mille testes deponant; quia etiam tunc non suppletur defectus iuramenti. Tertio ampliat etiam si prius deponat, & postea iuret, tenetur enim prius iurare. Primò limitat, quando iudex procedit solum ad suam informationem. Secundò, quando testes examinantur super notorio, & consuetudine populi. Tertio, quod facit aliqualem probationem, quanvis non semiplenam, ita ut si ex parte unius, unus testis non iuratus ultra numerum adversarij detur, illius testes proferendi sunt. Quarto limitat, quando fides testis non iurati esset à parte approbata, vel remissum iuramentum ab ea, in his enim casibus valent depositiones sine iuramento.

An, si prædictum iuramentum deferatur, non tactis evangelijs, sed reliquijs Sanctorum, Cruce, vel super animam suam valcat? Resolve affirmativè cum Felin. d. cap. Tuis, num. 5. ubi citat textum in cap. Presbyter, in vers. Evangelio, 2. q. 5. innèto textu in cap. Qua de causa, verbo, Ante corpus Sancti eadem causa, & quasi. textus in l. Generaliter, §. penult. C. rebus credit. & ibi Glosa t. verbo, super altari, cap. 1. de nova forma fidelitat. Vide Cened. ad Decretal. Collect. 108. n. 6.

Covar.

Covar. cap. Quavis pactum, p. 1. §. 1. nu. 1. Luc. de Pen. l. Si qua, 3. de vendend. rebus civitat. lib. 11. ubi late, verbo, scripturas. Et an in dubio iuramentum præsumatur? Resolve cum eodem Felin. citato loco, nu. 6. Quod præsumitur, nisi appareat per textum in l. fin. ff. publican. Mascard. vol. 3. conclus. 1321. nu. 15. de quo vide Iason. in l. Admonendi, nu. 219. ff. iureiurand. Et an prædictum iuramentum possit tolli à superiore? Iason. citato loco, nu. 225. Mascard. vol. 1. quest. 5. nu. 81. ubi alios refert.

Pari modo, potest dari iuramentum absque tactu rei sacræ, cum nihil aliud sit iurare, quam Deum in testem vocare, & potest, quis absque illo tactu divinum implorare testimoniū, nempe verbo, vel solo consensu, ut probat Glossa in Clement. 1. §. Porro, verbo, tacto, de hæretic. recepta ex Alciat. in rubrica de iureiurand. num. 29. & à multis commendata, ut per Covar. in cap. Quavis, 1. p. §. 1. nu. 2. verbo, hæc sanè. Nec obstat, si obijcias, dabile esse, quam plures casus, quibus iuramentum absque tactu sacrorum non admittitur, quorum meminit Glossa, supra citata. Respondetur namque iuramentum in illis casibus improbari quoad certos iuris effectus, sed nihilominus iuramentum etiam in illis casibus verum esse iuramentum. Ratio autem, quare in certis casibus exigatur tactus sacrorum, ea est, ut iuramentum cum maiori præstetur deliberatione, & reverentia: hæc namque duo ad bene iurandum admodum conferunt. His adde, quod regulariter in casibus, quibus tactus sacrorum exigitur, excepti censentur episcopi, cap. Testimonium, §. Episcopus, 11. q. 1. cap. ult. de iurament. calumn. Covar. ubi proximè, num. 3.

CAP. Convivia. VI.

SUMMARIUM.

- 1 Quod episcopi possunt interesse convivij, quando fiunt intentione charitatis impendenda.
- 2 Dictio, Ex, quid significet? & nu. 3.

IN textu, ibi, Impendenda charitatis. Ea quæ in præcedenti textu decisa sunt, quod episcopi non debent invigilare convivij: limitantur hæc, scilicet, quod possunt se occupare in illis, quando fiunt intentione charitatis, sed tunc debent concurrere quatuor, ut talia dicantur convivia, ut textus docet in præsentis. De mensa episcopi vide multa cum Stimul. pa-

stor. cap. 12. de moribus prælatorum, ubi referuntur verba nostri textus, & quia ille episcopus ad quem Gregorius scripserat, dixerat, gaudere se, quia redemptor nomen voracis audierat; ad hoc respondit Gregorius. Si de vobis rectè, seu verè dicitur, quod de Domino falso dicebatur, absolvere vos non potest, par nomen, quorum dispar est causa: & quia etiam ille se excusabat, quod Abraham in convivio excepisset Angelos respondit: Neque nos vos de convivio reprehendimus, si cognoverimus, vos Angelos in hospitium recepisse. Infelix illa hora, infelix illa mensa, infesta illa bucella, & episcopo quando, quasi sedens ad latam mensam incipiat gaudere, & oblivisci dolorum suorum, & gravissimorum periculorum, atque onerum suos humeros opprimentium. Quando eras in felice statu privata vite, non experiebaris, quod erat illud, antequam comedam suspiro, modo oportet ressuspirare ingiter, & antequam comedas, & dum comedas, & postquam comederis, in his gemitibus, ac tremoribus salus tua sita est, &c.

In textu, ibi, Ex. quæ dictio de sua significatione denotat causam proximam, & immediatam, estque relativa præcedentium, l. Eo tempore, in fin. ff. de peculio, & ibi Bart. l. Qui liberis, §. Hæc verba, & ibi Aretin. ff. de vulgari, l. fin. & ibi Glossa verbo, ex parte, ff. edendo, Ozasius decis. 80. nu. 5. Tiraquel. in tractat. cessant. causa, limitat. 20. nu. 29. Rebuff. in l. unica, verbo, prout, 150. C. de sententijs. Medices in tract. de legibus. 1. p. q. 17. nu. 3. plures sequitur Cened. singular. 30. nu. 1. Tusch. 2. tom. conclus. 276. nu. 4. & 5. Licet aliquando denotet etiam causam remotam, ut in l. 1. & ibi notat Bart. nu. 1. ff. de incendio, ruina, naufragio, & in l. Certi conditio, & ibi Iason. nu. 15. ff. de rebus credit. & in l. Prator ait, §. Quod de fructibus, & ibi Bart. num. 2. ff. de bon. authorit. iudic. possidend. alios refert Cened. nu. 2. Tusch. nu. 16.

Vnde statutum, quod maritus lucretur dotem mortua uxore, si non extant filij ex eis, non impedit maritum lucrari, licet extent nepotes, quia etiam nepotes in favorabilibus veniant appellatione filiorum, secus est, quando filiorum qualitas non convenit nepotibus, prout dictio, ex eis, quæ denotat causam immediatam, non convenientem nepotibus, sed tantum filijs; Bart. cons. 132. licet in quaestiones, lib. 1. Sic statutum disponens, quod pax non profit, si ex percussione emanaverit sanguis, si quis cecidit in terram, & colliso lapide, fecit sibi vulnus, non dicitur ex percussione, sanguinem emanare, quia dictio, ex, denotat causam immediatam Alexand. cons. 144. nu. 12. lib. 6. Tusch. ubi proximè, nu. 9. & 10.

CAP. Nullus. VII.

S Y M M A R I V M.

1 Quod celebrare exequias mortuorum bibendo, & comedendo inhonestè prohibitum est.

IN textu, ibi, Inebriare ullatenus præsumat.

Apud veteres antiquitus exequiæ mortuorū, pia devotione celebrabantur, post obitum ipsorum, tribus, vel septem triginta, aut quadraginta diebus; *textus in cap. Quia alij, 13. q. 2.* sed cum in *dict. textu*, non integrè, nec sine vitio legeretur eius verba, *Covar. in cap. ult. nu. 1. de testam.* sic refert textum. Quia alij, tertium diem, alij trigesimum, alij septimum, alij quadragesimum observare consueverunt, quid doceat lectio, consideremus. Defuncto, inquit, Iacob præcepit Ioseph pueris suis sepulcrotibus, ut sepelirent eum; & sepelierunt sepulcrotibus Israel, & completi sunt quadraginta dies: sic enim denumerabantur dies sepulturae: & luxit eum Ægyptus septuaginta diebus. In his igitur exequiis non prohibentur convivia, quæ intuitu pietatis fiunt, nisi inhonestæ, & lascivæ, & in quibus clerici inebriari possunt; vide *Covar. citato loco, nu. 2.* & ea, quæ notavi supra in *summa, nu. 2. dist. 4.* & in *cap. Non oportet, nu. 2. dist. 42.* vide etiam *Ioann. Garciam de expens. cap. 8. nu. 12.* quem citat *Cened. ad Decretum, collectan. 46. nu. 5.* ubi agit de convivijs funerum.

CAP. Qando. VIII.

S Y M M A R I V M.

1 Quod in Ecclesia non debent fieri convivia.

2 Quod inconvivijs etiam præferentia observetur. & num 3.

IN textu. Collige non posse fieri convivia, & symposia confraternitatum, & populorum in Ecclesijs; de hoc notavi supra *cap. Non oportet, 4. nu. 2. dist. 42.* Quibus adde ea, quæ *Navarr. de oration. cap. 5. nu. 3.* resolvens, quod ob multam pluviam, aut solis æstum, aut quando alius

locus opportunus non invenitur, possunt fieri convivia in Ecclesia, & non erit peccatū.

In textu, ibi, Alter alteri honorem præbentes.

Lucas de Pen. in l. 1. C. præposit. sac. cubicular. lib. 12. inquit, quod licet apud Deum non gradus elegantior, sed vitæ melioris actio approbetur, in creaturis tamen attenditur gradus, & ordo; & quemadmodum gradus sunt diversi, & distincti, ita minores maioribus debent reverentiam exhibere, & ita quando contingat, quod concurrant plures diversi gradus, & ordinis, necessarium est scire quinam præferendi sunt, iuxta ea, quæ *Cassan. in cathal. glor. mundi, 4. part. consider. 2.* Si igitur omnes, qui concurrunt sunt ecclesiastici, primum locum obtinet Summus Pontifex. Secundum Cardinalis Hostiensis. Tertium, Patriarchæ scilicet, Constantinopolitanus, Alexandrinus, Antiochenus, & Hierosolytanus. Quartum, Cardinales numerarij, sed Cardinales episcopi semper præferuntur non episcopis, nisi sint supernumerarij creati à Summo Pontifice ultra numerum 236. hi enim debent sedere in ultimo loco post omnes, numerarios, tales namq; sunt expectantes decentiam locorum, & Cardinales presbyteri semper præferendi sunt Cardinalibus non presbyteris, hoc est Diaconis: e ratione, quia licet sint pares officio, sunt tamen maiores ordine. Quintum locum habent Primates, seu Patriarchæ alij ultra nominatos: hi namq; præcedent Archiepiscopos. Sextum Archiepiscopi, præcedent namq; episcopum in loco, ubi ambo habent administrationem. Septimum, episcopi, & præcedent omnes, & quoscunq; suæ diœcesis; & quando multi episcopi concurrant, debent in sessionibus, & subscriptionibus in Concilijs tenere illum ordinem, quem habent tempore ordinationis eorum. At episcopus Doctor præfertur episcopo non Doctori.

Tenent octavum locum Prothonotarij participantes, qui hodie sunt secretarij Summi Pontificis, & expediunt Bullas Ecclesiarum, & monasteriorum. Nonum, Corrector litterarum Apostolicarum. Decimum locum obtinebit, & cæteris præferuntur quatuor Abbates Generales Sancti Benedicti Cluniacensis, Cisterciensis, Præmonstratensis, cum dicantur Reverendi Patres in Christo: alij verò Abbates, Reverendi Patres tantum. Undecimum locum habent Abbates regulares, & præferuntur cæteris clericis etiam constitutis in dignitate seculari inferiori ab episcopo, nisi canonici collegialiter procedat, quia tunc cum representent Ecclesiam Cathedralē, præferuntur Abbatibus. Decimum secundum, Præpositus, qui est loco Abbatis. Decimum tertium, Abbas,

Abbas, qui deposuit dignitatem Abbatiatus, non quando sua culpa fuit depositus. Decimū quartum locum habet Prior Ecclesie regularis, debet enim præferri eomodo, quo diximus de Abbatibus. Decimum quintum habet Decanus in Ecclesia Cathedrali. Decimum sextum omnes dignitates, & præferuntur canonicis. Decimum septimum locum obtinent canonici, & præferuntur cæteris clericis, & quando dantur plures eiusdem dignitatis, & nominis præferuntur, qui in maiori loco habent dignitatem, & nomen, ut canonici Ecclesie Cathedralis canonicis Ecclesie collegiatae, & inter promotos æqualiter in uno loco, præferuntur, qui merito vitæ, nobilitate, aut scientia alios antecellunt: & ita canonicus Doctor præfertur alijs canonicis: & quando in upo, eodemq; loco multi habent eandem dignitatem, præfertur, qui à maiori recipit dignitatem, ut in canonico à Summo Pontifice, qui præfertur canonico ab inferiori creato. Decimum octavum locum obtinent officiales principales episcopi, & debent præcedere alios sæculares clericos. Decimum nonum, clerici sæculares, præcedere enim debent regulares, de quibus vide *Cassin. dist. 4. part. per totam, ubi à considerat. 52.* videri potest de præferentia unius religionis ad aliam, & *considerat. 44.* quod quando minor ordine, & maior administratione concurrat cum maiori ordine, debet ipsi maiori præferri in loco administrationis, & *considerat. 45.* quod existens in maiori dignitate, quam si locus ubi est, non præcedet omnes de illo loco: unde episcopus existens in capitulo ut canonicus, non præcedet capitulum, sed habebit secundum locum.

CAP. Quando. IX.

SYMMARIUM.

- 1 *Dictio, sed, quid significet?*
- 2 *Dictio, quasi, quam significationem habeat?*
- 3 *An possint clerici bibendo vinam vicem excedere?*

IN textu post principium, ibi, *Sed.* Quæ dictio est adversativa, & adversatur præcedentibus in iure, & in facto, *Glossa 1. in l. Sed est lege, & ibi Bart. nu. 1. Castrenf. nu. 2. ff. petitione hereditatis, Glossa in l. Parris. & filij, & ibi Alex. & Iason. nu. 6. de vulgari, Bart. in l. Qui quartam, num. 4. ff. legat. 1. & in l. Pratoris, §. Sed et si unus, nu. 4. ff. de prator.*

stipulat. Boer. decis. 155. nu. 20. singular. 35. num. 1. Aliquando tamen ponitur cum copula, & denotat diversum ius, *Iason. in l. Nam, postea quam, §. Sed est quis, nu. 9. ff. de iureiurand. & in l. 2. nu. 11. ad finem, ff. nequis eum qui, Cened. citatus.* Aliquando etiam non adversatur, ut in l. 2. in principio, *vers. Sed servius, ff. ad legem Rodiam de iact. & in l. Qui se debere, ff. de condit. causa data, post alios Cened. ubi proxime, num. 3. cum quo proseguere, & numeris sequentibus.*

In textu, ibi, Quasi. Propria natura huius dictionis est denotare diminutionem; *Glossa, in verbo, quasi, de officio delegati. Felin. in cap. Gratium, nu. 12. eodem tit. & ibi Decius, & Abb. nu. 9. Bart. in l. Si ante nuptias, nu. 1. & ibi Iason. nu. 1. ff. solut. matrim. idem Bart. in l. Hoc colore, num. 1. & ibi Paul. nu. 4. ff. in officios. testament. Cened. singular. 84. nu. 1. Tusch. tom. 2. conclus. 350. num. 3.*

Veritatem quandoq; significat, *Felin. d. nu. 12. Bart. & Iason. d. nu. 1. Boer. decis. 44. nu. 29. Menoch. casu 362. nu. 28. Cened. nu. 2. Tusch. nu. 5. & 6.* Et de varia natura huius dictionis, vide omnino *Felin. d. cap. 12. Alexand. conf. 15. nu. 10. vol. 1. Cened. & Tusch. supra citatis locis.*

In textu, ibi, Ultra tertiam vicem.

Cum textus hic non loquatur de materia gravi, nec præceptivè, non obligat ad mortale, iuxta ea, quæ notat *Abb. in cap. Crapula, nu. 2. de vita, & honestat. clericorum,* ubi resolvit, quod clericus trina vice vini debet esse contentus, idem quod intelligitur quando appetitus naturalis ultra non exigit, tradit post eundem *Abb. Gutier. lib. 2. canon. cap. 4. nu. 53.* qui nostri textus meminit. Sed pro hac sacerdotum sobrietate, & in bibendo moderatione, illud tanquam evestigio advertet: Deum prohibuisse *Levit. 10. nu. 9.* ne sacerdotes tabernaculum ingressuri vinum biberent, ut vel hoc præcepto illorum temperantiam significaret. *Vinum, & omne quod inebriare potest non bibetis: ut habeatis scientiam discernendi inter sanctam, & profanam.* Cuius legis, vini potum interdicens, eam rationem reddit *Caietanus,* illo loco, ut in sacerdote ad suum officium exercendum bona daretur dispositio.

CAP. Non oportet. X.

SYMMARIUM.

- 1 *Quid dicatur symbolum, & comessalis, quæ prohibentur in hoc textu.*
- 2 *Quod laici sint subiecti canonibus in materia nutritiva peccati. & n. 3. 4. & 5.*

IN

IN textu, ibi, Symbolis. Symbolum secundum Praposit. hic, & Turrecrem. nu. 1. dicitur, quod ex pluribus aggregatur, & dicitur à *sin*, quod est simul, & *bolum*, quod est morsellus, quasi singulorū bolus, scilicet quando quilibet morsellū suum, idest partem suam ponit ad cōmunem comessationem faciendā. Tu vide posita ad cap. 1. num. 2. supra. dist. 15. *Comessalia*, secundum eisdem dicitur à comedendo, vel à cōmittendo, quia plures ibi simul mittant. Et ita convivias, quæ hīc prohibētur, secundum Praposit. sunt illa, in quibus partem suam quilibet confert, sed in hac prohibitione, non intelliguntur illa, quæ peregrini simul euntes, vel scholares simul eodem hospitio cōmorantes faciunt, quæ enim ad quotidianū vitium fiunt, non prohibentur, ut tenet Turrecrem. hīc in fine; de his convivijs, vide Bertach. in tract. de episcop. 1. p. lib. 2. §. De causa mater. episcop. nu. 74. in fin. qui textus meminit.

In textu, ibi, Aut etiam laicos. Vide Glossam magistralem. in regul. possessor. de regul. iuris, in 6. Abb. in cap. 1. nu. 5. de novi oper. nunt. Felin. in cap. In causis, nu. 1. in fin. de testib. Afflict. decis. 263. nu. 2. & decis. 322. nu. 4. Marant. de ordin. iudic. 3. p. nu. 73. Marth. de iurisdic. 4. p. centur. 1. casu 50. nu. 5. & casu 156. nu. 1. Speculat. de disput. & allegat. §. Porro, num. 4. in fine, cum quibus affirmativè tene, quod laici in materia peccati subsunt legibus canonicis. Et an extra hunc casum etiam obligentur, & iudices sæculares eas teneantur servare, & secundum eas iudicare? Et è converso, an ecclesiastici iudices teneantur servare leges civiles, ultra DD. qui propter latitudinem de materia confusè loquuntur, tu distingue duos casus. Primus, quando agitur de iudicio sæculari. Secundus, quando agitur de iudicio ecclesiastico. In primò casu, sic firma regulam. Leges civiles debent servari in foro sæculari, & secundum eas iudices laici tenentur iudicare, textus, in cap. Non sine, de arbitr. cap. Cum esses, de testam. & quæ ibi notantur. Abb. post Butr. in cap. Clericis, de iudic. & alij, quos citat Decius in cap. Ecclesia Sancta Maria, num. 28. de constit. Amplia hoc etiam procedere circa ordinem procedendi, tenentur etiam in hoc iudices servare leges civiles, ut per Decium, citato loco, nu. 42. Iason. in l. 1. nu. 20. C. summa Trinit.

Limita primò, prædictam regulam in materia concernente peccatum; tunc enim leges canonicæ attendendæ sunt, & secundum eas iudicari debet, ex Doctoribus proximè citatis, in principio. Limita secundò, quando de iure civili datur dubium, & ius canonicum tollit dubitationem, & super ea disponit Glossa, verbo, certis causis, in cap. Per venerabilem, qui filij sine

sunt legitimi, & in cap. Licet ex suscepto. de foro competent. Abb. ibi, nu. 10. Decian. tract. crimin. lib. 2. cap. 18. nu. 16. quos casus dubios vide cum Felin. in d. cap. Ecclesia Sancta Maria, nu. 49. ubi inquit, quod quando datur casus, qui non est de iure civili, & inter Legistas sunt opiniones, stabitur iuri canonico decidenti in illis casibus contra opiniones Legistarū. Abb. d. cap. Ecclesia Sancta Maria, nu. 49. Limita tertio, prædictam regulam, quando agitur de favore animæ, scilicet de relictis ad pias causas, Bart. in l. 1. lectur. 1. nu. 63. C. sacros. Eccles. Alexand. in l. Captatorias, nu. 3. & ibi Iason. nu. 12. C. de testam. militar. Anchar. cons. 25. nu. 1. Felin. d. cap. Ecclesia Sancta Maria, nu. 59. ubi de miserabilibus personis, & in cap. In causis, nu. 1. de testibus, Agydus in repetit. legis 1. C. sacros. Eccles. 3. p. in intro, nu. 2. & seqq. Limita quarto in his, quæ damnum, & libertatem Ecclesiæ concernunt, tales enim leges sunt invalidæ, & standum est iuri canonico, Iason. in l. Generaliter, §. Cum autem, nu. 2. vers. Item pro ista, 2. opinione contra Bald. C. institut. & substitut. Abb. in cap. 1. nu. 4. de novi oper. nunt. & in cap. Nuper, nu. 2. de testib. Felin. in cap. Super eo, nu. 3. eodem tit. Anchar. cons. 13. & præcedentibus. Decianus, citato loco, nu. 12. Et quæ leges dicantur contra libertatem Ecclesiæ, vide cum Decian. in d. cap. Ecclesia Sancta Maria, num. 2. & 45. & ibi Abb. nu. 32. & in cap. 1. nu. 4. de novi oper. nunt. Felin. in d. cap. Ecclesia Sancta Maria, nu. 69. Et an sit contra libertatem, seu in damnum Ecclesiæ, & non valeat statutum, seu lex disponens, quod clerici non habeant officia sæcularia, vide Cabal. crimin. resolat. casu 64. nu. 10.

Limita quinto, quando sumus in dubio, tunc enim potius attendendum est ius canonicum, quam civile. Abb. in d. cap. Ecclesia Sancta Maria, num. 17. & in d. cap. 1. nu. 6. de novi oper. nunt. Decian. citato loco, nu. 12. Et ita quando inter Doctores opiniones sunt diversæ, quod Legistæ sequuntur unam, Canonistæ aliam, sequenda est Canonistarum, si magis favet Ecclesiæ. Iason. d. §. Cum autem, nu. 2. vers. Et potest corroborare, quia in dubijs opinionibus. Limita sexto, quando per ius civile in aliquo casu non est provisum, & provisum est prius canonicum. Abb. in d. cap. 1. nu. 6. Cened. ad Decret. collectan. 70. nu. 4. Limita septimò, in causa feudali, in illa enim in subsidium stabitur iuri canonico, propter iuramentum, Decius, qui plures refert, in d. cap. Ecclesia, nu. 31. Limita octavo in terris, quæ sunt de temporali iurisdictione Ecclesiæ, in his enim etiam servandum est ius canonicum, Dec. ubi proximè, nu. 29. Felin. in cap. In causis, in 2. & in cap. Fraternalitatis, & in cap. Testimonium, de testib. Alexand. cons. 92. & cons. 167. in fin. vol. 4. Abb. in cap. Clericis, col. 1. de iudic. & cons. 94. dubit. 4. vol. 2. quos citat Decian. citato loco, nu. 25. Limita nonò, in filiis spuris,

F f quibus

Vitalianus.

Vitalianus quando fuit sedem adeptus. *distin.* 63. c. 21. n. 3. p. 562.

Vitium.

Vitia morum magis præcavenda, quam lubricum linguæ. *dist.* 38. c. 11. n. 2. p. 296.

Vitia aliquando simulatur sub nomine, & apparentia virtutis. *distin.* 41. cap. 6. num. 1. pag. 313.

Odit vitium, qui damnat errantes. *dist.* 86. c. 3. n. 2. p. 727.

Vivens.

Vivens in una tantum qualitate non potest gubernari. *dist.* 89. c. 7. n. 10. p. 784.

Ultra.

Dictio, ultra, quid significet. *dist.* 50. cap. 11. n. 2. & 3. p. 386.

Vnctio.

Vnctio sacerdotalis qualiter fiat. *dist.* 23. c. 12. n. 3. p. 166.

Vtrum sacramentum vnctionis sanis, furiosis, & pueris, alijsque id generis administrari debeat. *dist.* 95. c. 2. n. 1. 2. 3. 4. p. 833.

Vnde.

Dictio, unde, quid significet. *dist.* 50. c. 19. n. 2. pag. 390.

Univira.

Univira quæ dicantur. *dist.* 32. cap. 19. num. 4. pag. 253.

Universalis.

Abnuit Gregorius, quod cum universalē appellent. *dist.* 99. c. 5. n. 1. p. 868.

Univertitas.

An in actibus univertitatis sit necessariū exprimere nomina singulorum, an sufficiat dicere, hoc fecit univertitas. *dist.* 44. c. 11. num. 2. pag. 338.

Univertitas extincta est, si omnes canonici mortui essent præter unum. *dist.* 64. c. 4. n. 2. pag. 578.

Universum.

Absque ordine inter partes non posset universum subsistere. *distin.* 89. cap. 7. num. 9. pag. 783.

Universum ea ratione est compositum, quam postea Lyra imitata est. *ibidem.*

Mundus carmini comparatur, quod Syllabis longis, ac brevibus concinne, & numerose constat. *ibidem.*

Volo.

Volo ad actum licitum, & permissum, nõ ad actum regulatum ex voluntate corrupta referendum est. *dist.* 1. c. 9. p. 9.

Quid importer verbum, Voluerit. *dist.* 45. c. 8. n. 1. p. 351.

Verbū, Volo, quid significet. *dist.* 74. cap. 4. num. 3. pag. 620.

Dictio, Volumus, quid importer. *dist.* 81. c. 29. n. 2. p. 681.

Voluntas.

Actus in voluntatem relictus, non debet ad actum prohibitum extendi. *dist.* 1. n. 9. p. 9.

Conatus, an & quando puniatur non scripto effectu. *dist.* 62. c. 2. n. 2. p. 550.

Vide, Punire.

Votum.

Simplex votum an irritet matrimonium. *dist.* 27. c. 3. n. 2. pag. 196.

Vtrum iuramentum, aut votum non procurandi, ac acceptandi episcopatum, sit licitū. *dist.* 85. c. 1. n. 8. p. 721.

Vovens castitatem an possit nubere. *dist.* 27. c. 4. n. 1. p. 196.

Qui contra votum, matrimonium contraxit, an possit petere debitum. *dist.* 27. cap. 4. n. 2. pag. 196.

Mulier vovens non potest nubere, vir tamen, qui eam dispensavit, libere illa utitur. *dist.* 27. c. 5. n. 3. pag. 197.

Orientalis ecclesia an susceperit votum castitatis. *dist.* 28. c. 13. n. 5. p. 208.

Votum mentale quomodo dispensetur. *dist.* 30. c. 8. n. 8. p. 218.

De Iepthe voto quid sentiendum. *distin.* 56. c. 5. n. 5. p. 514.

Urbanus.

Urbanus secundus quis fuerit. *dist.* 50. c. 37. num. 1. pag. 402.

Vrbs.

Vrbs, & civitas an sit idem. *dist.* 63. cap. 30. n. 4. pag. 571.

Vsque.

Dictio, usque, quid significet. *dist.* 32. cap. 12. n. 2. & 3. p. 247.

Vsura.

Quid sit usura. *distinctione* 46. cap. 9. num. 1. pag. 367.

An tanus sit idem, quod usura. *dist.* 46. c. 9. num. 2. pag. 367.

An usura pro opere pio sint licite. *dist.* 46. cap. 10. n. 1. p. 367.

An procurator, qui recipit usuras nomine alterius, teneatur illas restituere. *dist.* 46. c. 10. n. 3. p. 367.

Vsura.

Vsurarius.
 Vsurarius est irregularis. dist. 33. cap. 2. num. 7. pag. 255.
 Quas penas incurrat usurarius. dist. 46. c. 8. num. 2. pag. 366.
 Episcopus, aut presbyter usurarius, an debeant deponi. dist. 47. c. 1. num. 1. p. 368.
 An clericus usurarius possit, & debeat degradari sine eo, quod aliud procedat. dist. 47. c. 5. n. 2. p. 372.
 Non dicitur usurarius, qui iam non exercet usuras. dist. 50. c. 18. n. 5. p. 389.
 Appellatione mercatoris an contineatur usurarius. dist. 88. cap. 11. n. 4. p. 772.
 Vsurarius recte dicitur maledictus. ibidem. num. 5. & 6.
 Manifesti usurarij ad comunem altaris non admittuntur. dist. 88. c. 11. n. 5. p. 772.
 Ab usurarijs oblationes in ecclesia non recipiuntur. ibidem.
 An predicta suspensio incurratur ipso facto. ibid. n. 6. p. 773.
 Vide, Vtura.

Vsus.
 Quae differentia detur inter morem, consuetudinem, & usum. dist. 1. c. 4. n. 3. p. 13.
 Vtus quid sit. dist. 11. c. 1. n. 2. p. 59.
 Vtus an excuset in malis. ibid. n. 1.

Vt.
 Dictio, Vt, quid significet. dist. 50. c. 15. num. 2. pag. 388.

Vxor.
 Vxor viri promoti ad sacrum ordinem, non tenetur religionem ingredi. dist. 28. cap. 10. n. 6. p. 206.
 Vxor presbyteri, si alij nubat, debet separari. dist. 28. c. 11. n. 2. p. 206.
 Vxor presbyteri redditur inhabilis ad matrimonium licet infamia iuris. dist. 28. c. 12. nu. 2. pag. 207.
 Apostoli iusserunt, ut clerici non abijciant uxores a cura sua. distinctio 31. cap. 11. n. 1. pag. 229.
 Episcopus debet habere uxorem, ut sororem. dist. 31. cap. 11. n. 2. pag. 230.

Episcopi, presbyteri, & diaconi debent ab uxoribus abstinere. distinctio 32. cap. 13. num. 2. pag. 248.
 Vxor illius, qui ad ordines est promotus, an teneatur castitatem servare. dist. 32. c. 14. nu. 7. & 8. p. 250.
 Pluralitas uxorum an prohibeatur attentio iure naturali. distinctio 34. cap. 5. nu. 1. & 2. pag. 261.
 An possit consuetudine introduci, ut vir plures habeat uxores. distinctio 34. cap. 5. num. 3. pag. 262.
 Vxor consentiens quod vir ad ordines promoveatur, eo mortuo non potest nubere. dist. 28. cap. 10. num. 4. pag. 206.

X

Xenias.

Xenias Persa auctor fuit erroris negantium honorem sanctorum imaginibus. distinctio 16. cap. 8. num. 7. pag. 113.

Z

Zeleucus.

Zeleucus Locrensis legem dedit. distinctio 1. cap. 3. num. 2. pag. 12.

Zepherinus.

Zepherinus pontifex quis fuerit. distinctio 16. cap. 2. num. 1. pag. 105.

Zomolenus.

Zomolenus legem dedit scythis. distinctio 1. cap. 3. num. 2. pag. 12.

Zoroastes.

Zoroastes legem dedit Persis. distinctio 1. cap. 3. num. 2. pag. 12.

Zozimus.

Zozimus pontifex quis fuit. dist. 36. cap. 2. n. 1. & 2. pag. 278.

FINIS.

